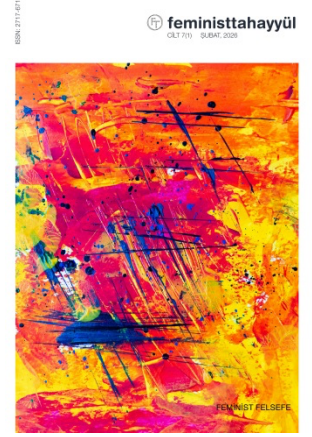

Felsefede Kadınların İzini Akademide Sürmek

Çiğdem Yazıcı, Gamze Keskin, Sare Öztürk, Özgür Uçar

Feminist Tahayyül, 7(1): 226-238.
(Araştırma Notu)

Felsefede Kadınların İzini Akademide Sürmek

Çiğdem Yazıcı¹, Gamze Keskin², Sare Öztürk³, Özgür Uçar⁴

Kadınları felsefede tahayyül etmek çaba gerektirir. Zira filozof denince Sokrates'e benzeyen sakallı, yaşlı ve dünya işlerinden çekilmiş bir erkek profili varsayılır. Oysa bu genelleme Sokrates için ne kadar doğru değilse felsefeciler için de o kadar doğru değildir. Felsefi düşünmenin imkânı fenomenolojinin diliyle bizzat *yaşam dünyasında* bulunur. Kadınları kendi yaşamlarında çeşitlilikleri ile felsefe yaparken tahayyül etmek hem genel geçer kalıplara karşı bir direnç gerektirdiği hem de tarihimizde kadınlar düşünen modeller olarak öne çık(arıl)mamış olduğu için bizi zorlayabilir. Yine de kadınların bugüne kadar neler yaptığının izini sürerek ve ufukumuzu genişleterek bu tahayyülü kurmak mümkündür. Bu imkâna katkı amacıyla *Feminist Tahayyül*'ün bu sayısında, Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzyılında felsefede kadınların varlığını akademide incelediğimiz bir araştırma projesinin sürecini ve bulgularını sizlerle paylaşmak istiyoruz.⁵

---

¹ Prof. Dr. Üsküdar Üniversitesi, Felsefe Bölümü, cigdem.yazici@uskudar.edu.tr

² Doç. Dr. Kırklareli Üniversitesi, Felsefe Bölümü, kgamze@klu.edu.tr

³ MSGSÜ, Sosyoloji Bölümü, Doktora öğrencisi, ozturksare48@gmail.com

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Üniversitesi Felsefe Bölümü, ozgur.ucar@comu.edu.tr

⁵ Bu araştırma notu, TÜBİTAK tarafından desteklenen, 124K502 numaralı ve "Cumhuriyetin 100 Yılında Felsefede Kadınlar: Yükseköğretimdeki Felsefe Eğitim ve Araştırma Çalışmalarında Kadınların Varlığının Değerlendirilmesi" başlıklı bir 1001 projesinden çıkmaktadır. Destekleri için TÜBİTAK'a ve proje ekibimize teşekkürlerimizi iletiriz.

Proje Ekibi:

Yürütücü: Prof. Dr. Çiğdem Yazıcı; Araştırmacı: Doç. Dr. Gamze Keskin Yurdakurban;

Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Özgür Uçar Danışman: Prof. Dr. Hülya Şimşak;

Bursiyerler: Sare Öztürk, Erva Sena Sarıhan, Emel Kök, Beyza Çakır, Zehra Ağcakaya

Araştırmanın Başlangıcı

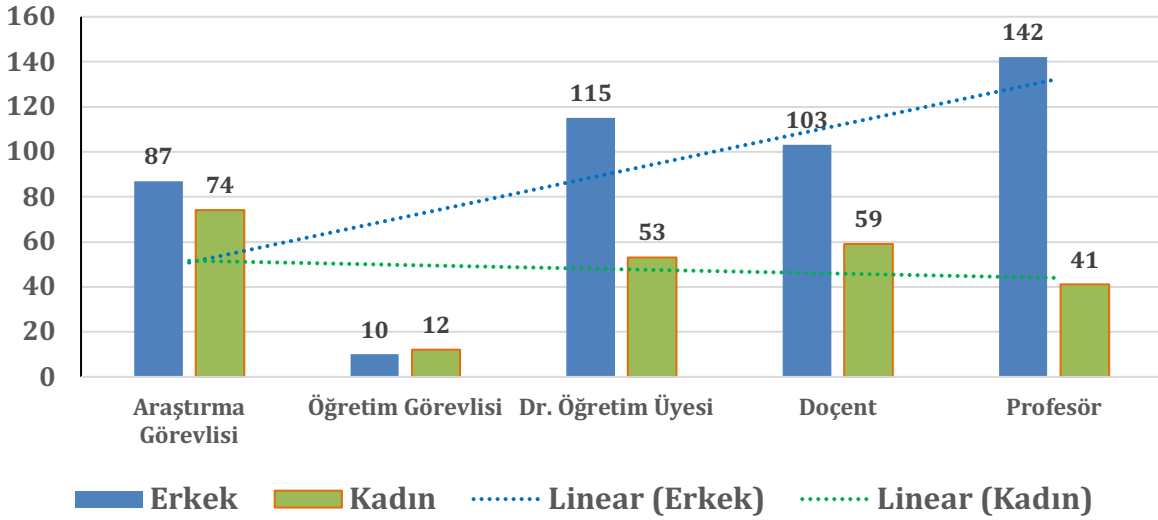
Araştırmanın başlangıcında projenin bulgularını açık erişimle paylaşabileceğimiz, sürdürülebilir ve kamusal erişimi önceleyen dijital bir platform oluşturduk. Araştırmacıları, öğrencileri ve genel kamuoyunu kapsayan geniş bir hedef kitleyi dikkate alarak, www.felsefedekadınlar.com alan adıyla bir web sayfası tasarladık. Bu tasarımda içeriklerin tarihsel dönem, tema ve kurum bazlı olarak filtrelenebilmesini sağlayan bir arayüzle, akademik bilgi ile kamusal felsefeyi buluşturan bir tasarım dili tercih ettik. Ayrıca kullanıcı katkılarına açık bir yapı kurarak akademik doğruluk ve etik uygunluğu esas alan bir moderasyon süreci tasarladık. Projenin dijital görünürlüğünü artırmak amacıyla, web sitesiyle koordine bir Instagram hesabını da (@felsefedekadınlar) aktif olarak kullanmaktayız.

Sayılarla Felsefede Kadınlar: Ne Kadar Varlar ya da Yoklar?

Araştırmanın ikinci aşamasında, nicel evreni Türkiye’de bulunan aktif 65 felsefe bölümü olarak belirledik ve 1923-1981, 1982-2006 ve 2006-Günümüz olmak üzere üç tarihsel döneme ayırdık. Bu dönemlendirme, Türkiye akademi tarihinin dönüm noktalarını ve bu süreçteki kadın emeğinin kariyer seyrini -akademisyenlerin ulaştıkları en yüksek unvanları baz alarak- izlememize olanak tanımıştır. Buna göre birinci dönemdeki felsefeci kadın öğretim elemanlarının sayısı 20, ikinci dönemde 87, üçüncü dönemde ise 239’dur. Cumhuriyet’in ilk yıllarından günümüze kadın akademisyen sayısında bir artış gözlenirse de bu durum erkek akademisyen sayılarıyla kıyaslandığında, artışın mutlak bir ilerlemeden ziyade genel bölüm sayısındaki artıştan kaynaklandığı görülmektedir. Birinci ve ikinci dönem erkek akademisyen sayıları henüz kesinleşmediği için bu çalışmada paylaşılmamıştır. Ancak üçüncü dönem verileri bu eğilimi açıkça desteklemektedir. Bu dönemdeki toplam erkek akademisyen sayısı 457’dir.

III. Dönem - Kadın ve Erkek Felsefeci Akademisyenlerin Ünvanlara Göre Dağılımı

Tablo 1. 3. Dönem - Kadın ve Erkek Akademisyenlerin Ünvanlarına Göre Dağılımı

Kayıtlara erişmenin zorlu olduğu birinci dönem (1923-1981) ve ikinci dönem (1982-2006) verilerine ulaşmakta önce zorlu bir süreç yaşadık. Ancak, verileri felsefe bölümlerindeki akademik dayanışma ağı aracılığıyla sağlamamız bu süreci özgün kılmıştır. Güncel üçüncü döneme (2006-günümüz) ait verilere ise YÖK Akademik sisteminden erişerek dijital bir kataloğa dönüştürdük. Tüm verileri, felsefede kadın varlığının görünürlüğünü somutlaştırmak adına kapsamlı grafik ve tablolarla web sayfamıza aktardık. Felsefeci kadın sayısına dair çalışmalar Türkiye’de olduğu gibi (Vatansever ve Keskin, 2018), dünyada da (Conklin, Artamonova, Hassoun, 2019-2020) sürdürülmektedir. Bu çalışma, hem yerel hem de küresel düzeydeki benzer literatüre eklenerek, felsefe disiplininin toplumsal cinsiyet dengesi açısından geçirdiği tarihsel dönüşümü görünür kılma çabamızın bir sonucudur.

Elimizdeki verilere göre, Cumhuriyet’in ilk yıllarından üçüncü döneme doğru gelindikçe, üniversite ve bölüm sayılarındaki artışa paralel olarak kadın akademisyen sayısında da

belirgin bir artış olduğunu gözlemleyebiliriz. Bu korelasyon, felsefe disiplininin kurumsal genişlemesinin kadınlar için yeni akademik alanlar açtığını doğrular niteliktedir. Ancak bu sayısal genişleme, madalyonun diğer yüzündeki yapısal eşitsizliği gölgelemeye yetmemektedir. Araştırma sürecinde ulaştığımız en çarpıcı ve düşündürücü gerçeklerden biri, Cumhuriyet'in ikinci yüzyılına girerken dahi bünyesinde tek bir kadın akademisyen barındırmayan felsefe bölümlerinin mevcudiyetidir. Toplam sayıların on yıllar içerisinde artmış olması, her kurumda eşitlikçi bir dağılımın gerçekleştiği anlamına gelmemektedir.

Sayıların artışına rağmen karşılaşılan bazı boşluklar, felsefe eğitiminde kadınların varlığının hala kırılğan olduğunu ve disiplinin eril karakterinin belirli kurumsal kalelerde nasıl muhafaza edildiğini ortaya koymaktadır. Kadın felsefecilerin yaşadığı zorluklara dikkat çeken Haslanger (2008), dönüşümün anahtarı olarak eleştirel bir yaklaşımı savunmaktadır. Türkiye'deki mevcut tablo incelendiğinde, benzer bir eleştirel çerçeve çizilmeye çalışılsa da, bu yaklaşımın teorik düzeyden öteye geçerek kurumsal bir kimliğe henüz bürünmediği görülmektedir. Bu durum, projenin sadece geçmişi belgelemekle yetinmeyip, neden mevcut müfredat ve kurumsal yapılar üzerinde bir "feminist müdahale" gerçekleştirmeyi amaçladığının da somut gerekçesini oluşturmaktadır.

Feminist metodoloji, araştırmanın sadece sonuçlarıyla değil, araştırma sürecinin kendisinin sahada yarattığı dönüşümle de ilgilenir. Bu proje, henüz tamamlanmamış ve veriler nihai rapor haline getirilmemiş olmasına rağmen, sahadaki özneler üzerinde şimdiden somut bir etkiye bulunmuştur. Gerek yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, gerekse nicel verilerin elde edilmesi sürecinde bize destek olan felsefe bölümü öğretim elemanları, projenin soruları aracılığıyla kurumsal bir farkındalık ve yüzleşme süreci yaşamışlardır.

Bölüm verilerini derleyen akademisyenlerin, kendi kurum tarihlerindeki kadın temsiliyetini sayısal bir döküm olarak görmeleri, disiplinin eril yapısına dair yerleşik kanıların sorgulanmasına kapı aralamıştır. Birinci ve ikinci dönem verilerine ulaşmak için iletişime geçtiğimiz bölüm başkanları ve kıdemli akademisyenler, kendi kurum tarihlerindeki kadın

hoca sayılarını -veya çoğu örnekteki yokluğunu- listelediklerinde, bu durumun yarattığı sarsıcı etkiyi sıklıkla bir “hicap” ifadesiyle belirterek bize geri döndüler. Bu noktada, nicel verinin soğukluğu ile o sayıların temsil ettiği “yokluğun” yarattığı duygusal hararet arasındaki gerilim, araştırmamızın nitel derinliğini oluşturdu. Bölüm yetkililerinin bu sessizliği bozarak sergiledikleri özeleştirel tutum, projenin yaygın etki hedefleri arasında yer alan “felsefede kadın varlığına dair farkındalık yaratma” amacının, sahanın kendisinde çoktan karşılık bulduğunu belgeledi. “Hicap” burada sadece bir his değil; kurumların kendi patriyarkal hafızalarıyla kurdukları dürüst bir temasın ve gelecekteki olası dönüşümün bir habercisi olarak feminist bir veriye dönüştü.

Felsefede Kadınlar Tematik Olarak Ne Kadar Varlar?

Üçüncü olarak, kadınların felsefe bölümlerindeki derslerde, tezlerde ve yayınlarda tematik varlığını incelemeye başladık. Öncelikle, tüm felsefe bölümlerinin ders müfredatlarını ele aldık. Ders başlıklarında *kadın*, *feminizm* ve *toplumsal cinsiyet* terimlerini kullanan ve bu vesile ile kadın temasına odaklandığı tespit edilen dersleri araştırmaya dâhil ettik. Bu kapsamda 25 seçmeli ders bulduk ve detaylı izlencelerine ulaştık. Lisans seviyesinde 21, yüksek lisans seviyesinde 3 ve doktora seviyesinde 1 seçmeli dersin, kadın temasını odağına aldığını söyleyebiliriz. Ortalama her bölümde 40 ders verildiğini ve 65 felsefe bölümünde verilen toplam ders sayısının ortalama 2600 ders olduğunu düşünürsek, bunların içerisindeki 25 dersi incelemiş olduğumuzu söyleyebiliriz. Burada toplam ders sayısına Bologna standartlarını göz önüne alarak bir genellemeye ulaşıyoruz, zira her dönem 6 ders ile 30 AKTS’lik ders açan bölümlerin müfredatlarını baz alarak inceleme yaptık. Ancak ufak farklarla da olsa bazı bölümler eksik ya da fazla ders açabilmektedir. Bir felsefe bölümünün müfredatında kadın temasına odaklanan bir ya da birkaç dersin olmasının kendisini ise anlamlı bir gelişme olarak görüyoruz. Araştırmamıza göre müfredatında kadın temasına odaklanan ders olan üniversite/felsefe bölümü sayısı 22 ve bu derslerin aktif olarak açıldığı bölüm sayısı 19 iken, bu dersleri müfredatında hiç bulundurmayan bölüm sayısı 46’dır. Bu derslerin 21’inin devlet, 4’nün vakıf üniversitelerinde; 19’unun büyükşehir, 6’sının taşra

üniversitelerinde; 21'inin kadın, 4'ünün erkek akademisyenler tarafından verildiğini görüyoruz. 65 felsefe bölümü içerisinde 22 felsefe bölümünde bu derslerin verildiğini düşündüğümüzde bölümlerin neredeyse üçte birinin müfredatında kadın teması odağında bir dersin bulunduğunu görmek yeterli olmasa da umut vericidir. Ancak, güncellemeye açık şekilde süren araştırmamızda ders sayısı bazında şu genellemeyi yine de yapabilecek doygunlukta veriye sahibiz: Kadınların felsefede tematik olarak varlığının merkeze alındığı derslerin tüm felsefe müfredatı derslerine oranı kabaca %0,2'dir. Bu durumu sadece seçmeli dersler üzerinden düşünersek, yine Bologna standartlarını takiben bir müfredatın %25 seçmeli dersi olduğunu varsayarak toplam 650 seçmeli ders içerisinde 25 seçmeli dersin oransal temsili %0,8'e yaklaşmaktadır. Bu oranlar bize kadınların felsefede tematik temsilinin yok denecek kadar az olduğunu göstermektedir.

Bu tespiti yapmakla birlikte, kadın temasına odaklanmayan derslerin zorunlu olarak erkek temasına ayrıldığını söyleyemeyiz. Ayrıca, bir müfredatta herhangi bir zorunlu veya seçmeli ders de diğer derslerle kıyaslandığında bir ya da iki kez veriliyor olabilir. Dolayısıyla şöyle bir itiraz gelebilir; “sadece kadın temalı derslerin değil her dersin içeriği tüm müfredat içerisinde düşük orandadır.” Ancak, bu itiraz kadın temalı derslere özgü düşük temsiliyet sorununu yine de görünmez kılar. Stone'un *Feminist Felsefeye Giriş* (2015) çalışmasında tartıştığı gibi, felsefenin kanonik olarak ele alınan konuları ve tarihini içeren felsefe dersleri çoğunlukla kadın düşüncesinin temsiliyetini içermez, dolayısıyla nötr insan düşüncesi altında bu derslerde eril perspektif kendini düzenli olarak yeniden üretmiştir. Oysa her bir kanonik dersin içeriğinde hem kadın düşünürlerin öne çıkabildiği hem de cinsiyet farklarıyla kadın varoluşunun tartışılabildiği durumda, feminist kurama ayrıca bir çalışma ya da ders alanı ayırmaya gerek kalmayacaktır. Ancak çoğu felsefe dersleri henüz bu yaklaşımla verilmemektedir. Öğrencilerimiz Descartes'tan zihin-beden ikiliğini öğrenip miras alırken saf haliyle bir rasyonalizm perspektifini almazlar, aynı zamanda Lloyd'un terimiyle “erkek akıl” (2021) düşüncesini de miras alırlar. O'Neill, *Early Modern Women Philosophers and the History of Philosophy* (2005) adlı çalışmasında, erken modern dönem kadın filozofların felsefe tarihi yazımından dışlanmasını eleştirir. O'Neill'a göre bu filozofların eserleri gün

yüzüne çıkmış olmasına rağmen felsefe tarihindeki yerlerinin hâlâ göz ardı edilmesinin hiçbir haklı gerekçesi yoktur. Dolayısıyla mevcut yazım eksik ve çarpıtılmış bir nitelik taşımaktadır. Daha kapsayıcı ve eleştirel bir felsefe eğitimi bu mirasın kadın perspektifinden eleştirisini sunan kuramları da öğrencilere aktarmalıdır. Bu aktarım şimdilik, müfredatlarda kadın temasına ve perspektifine odaklanan bir seçmeli ders aracılığıyla yolunu bulmuş görünüyor. İdeal olan kadınların tematik temsillerinin sadece feminist kuram dersleriyle değil tüm dersler aracılığı bize aktarılması; örneğin Beauvoir'ın da Descartes, Kant ya da Heidegger kadar Felsefeye Giriş, Bilgi Felsefesi, Etik, Fenomenoloji gibi derslerde farklı yönleriyle müfredata dahil edilmesidir. Ancak bulunulan konumda öncelikle kadın temsiline odaklanan derslerin daha fazla bölüm müfredatında bulunmasına ihtiyaç vardır. Projemiz için 2026 yılı içerisinde planladığımız bir çalıştayda meslektaşlarımızla hem kadın temasına odaklanan örnek ders planları hem de farklı kanonik felsefe derslerinde de kadın düşünürlerin ve düşüncelerinin kapsadığı alternatif ders planlarının oluşturulmasını hedeflemekteyiz.

Lisansüstü Felsefe Programlarında yazılmış tezleri incelerken, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nin *Detaylı Tarama* bölümünü kullandık. Tarama sürecinde, felsefe kelimesini adında bulunduran tüm anabilim dalları incelendi. Ancak araştırmamız özellikle felsefe disiplininde kadının varlığını incelediği için kadın düşünür ya da düşüncesini ele alan başka anabilim dallarında yazılan felsefe konulu tezler bu taramaya dahil edilmedi. Örneğin Kadın Araştırmaları, Sosyoloji ya da Edebiyat ile ilişkili bir lisansüstü programda da bu konularda tezler yazılıyor. Biz felsefenin kendi kurumsal alanında kadınların varlığını anlamak istediğimiz için sadece felsefe programlarına odaklandık. Bu programlarda yazılan tezlerin *konu/alan* ve *özet* bölümlerinde, “toplumsal cinsiyet”, “feminizm”, “feminist felsefe”, “kadın” ve “cinsiyet” anahtar kelimelerini bulunduran tezleri taradık. Bu incelemeye göre 2023 sonuna kadar çeşitli felsefe bölümlerinde toplamda 11.167 tez tamamlanmış ve bunların içinde kadın temasına odaklanan 85 tez yazılmıştır. Bu tezlerin ise 14'ünün Doktora, 71'i Yüksek Lisans seviyesinde olduğu görülmüştür. Yıllara baktığımızda, ilk tez verisine 2002'de 2 tez ile ulaşıyoruz. Takip eden süreçte genelde yılda 1 ya da 2 tez görüyorken, 2016 ve 2017'de 5, 2019'da 13, 2020'de 6, 2021'de 8, 2022'de 17 ve 2023'te 11 tez bulunmuştur.

Bu artış anlamlı olsa da oran olarak kadınların tezlerde tematik varlığı kadın temalı ders sayısı ile tutarlı olarak %0,8 civarındadır.

Bu araştırmada kadınların felsefe bölümlerinde hangi çalışma alanlarında daha çok var olabildiklerini de çerçevemize dahil ettik çünkü bu mesele kadınların disiplin içerisinde hem hangi çalışma konularıyla kendilerine alan alabildiklerini hem de disipline katkılarını analiz etmek açısından önemlidir. Bu kapsamda, ÜAK Felsefe Alanı beyanları ve yayın dizinleri temel alınarak yapılan analizler, mevcut dönem itibarıyla çarpıcı bulgular sunmaktadır. Projenin web sayfasında takip edilebileceği gibi, Türkiye’deki kadın felsefecilerin en çok Toplum ve Siyaset Felsefesi alanında yoğunlaştığı görülmüştür.⁶ Bu alanı sırasıyla 20. yüzyıl Felsefesi ve Etik izlemektedir. Ancak Toplum ve Siyaset Felsefesindeki belirgin kümelenme, kadın akademisyenlerin felsefi üretimlerini toplumsal sorunlara, hak tartışmalarına, barışçılığa ve politik kuramlara odaklama eğiliminde olduklarını gösteriyor olabilir. Felsefenin soyut evrensellik iddialarının ötesinde, hayatın ve toplumsalın kalbinde yer alan bu alanlara yönelim; disiplinin pratik dünyayla kurduğu feminist bağın ve “kamusal felsefe” arzusunun bir yansıması olarak okunabilir.

Bu veriler, sadece mevcut durumu belgelemekle kalmayıp; kadınların hangi alt alanlarda “kurucu” roller üstlendiğini de görünür kılmaktadır. Örneğin, mantık veya bilim felsefesi gibi alanlardaki nispeten düşük oranlar ile etik-siyaset eksenindeki yüksek yoğunluk arasındaki makas, akademi içerisindeki yönelimlerin cinsiyetlendirilmiş inşasına dair tartışmalar açmaktadır. Mevcut veriler ışığında beliren bu profil, projenin sonraki aşamalarında kurgulanacak olan alternatif ders planları için de güçlü bir kuramsal zemine ve uzman havuzuna işaret etmektedir.

---

⁶ İlgili veriler için: <https://www.felsefedekadınlar.com/calisma-alanlari>

Felsefe Bölümlerinde Kadınlar Neler Yaşıyorlar?

Dördüncü olarak, felsefe bölümlerinde kadın akademisyenlerin ve öğrencilerin neler yaşadıklarını anlamayı ve aktarmayı amaç edindik. Bu amaçla, yürüttüğümüz nitel araştırmada, 33 farklı üniversiteden 26 kadın akademisyen ve 28 kadın öğrenci ile derinlemesine görüşme yaptık. Örneklem seçiminde büyükşehir-taşra ve devlet-vakıf üniversiteleri ayrımlarını dikkate aldık. Yapısal eşitsizlikleri görünür kılmak için yalnızca araştırma görevlisi düzeyinde kadın akademisyen bulunan üniversitelerden katılımcılarla ve hiç kadın akademisyen olmayan bölümlerdeki öğrencilerle de görüşerek kurumsal çeşitliliğin deneyime etkisini inceledik. Akademik hiyerarşi ve eğitim düzeyleri açısından çeşitliliği gözleterek, farklı akademik düzeylerden katılımcılarla görüştük.

Araştırmada öne çıkan bulgular, felsefe alanının “feminist felsefeye” yaklaşımının sistematik bir dışlama ve küçümseme pratiğiyle şekillendiğini gösteriyor. Felsefe eğitimi büyük ölçüde erkek akademisyenlerin çalıştığı “başat alanlar” etrafında şekilleniyor, feminist felsefe ise ana tartışmaların kıyısında tutuluyor. Katılımcıların deneyimleri, müfredatta kadın felsefecilere yer verilmemesinin bir tesadüf değil, bilinçli bir tercih veya köklü bir körlük olduğunu söylüyor. Kadın akademisyenlerin feminist felsefe dersi açma talepleri genellikle “gereksiz” bulunarak reddediliyor. Benzer biçimde eğitim hayatı boyunca kadın akademisyenden ders almamış ya da herhangi bir kadın filozof okumamış öğrencilerin varlığı dikkat çekiyor. Buna karşılık müfredatta aktif müdahale ile kadın felsefecilerin metinleri derslere dâhil edilebildiği de görülmektedir; öğrenciler ise bu şekilde yürütülen dersleri kendilerini rahatça ifade edebildikleri alanlar olarak tanımlıyorlar.

Üniversite hiyerarşisinde ise kadınlar, sistematik bir “ciddiye alınmamaya” ve “küçümsemeye” maruz bırakılıyorlar. Örneğin kadın felsefecilerin ortaya attığı fikirlerin cesur olmadığı, orijinal bir fikre işaret etmediği fakat aynı iddianın bir erkek tarafından dile getirildiğinde akıllıca görülmesi eleştiriliyor. Kadın felsefeciler düşüncelerinin, çoğu zaman ancak bir erkek hoca tarafından onaylandığında meşruiyet kazandığını hissettiklerini

belirtiyorlar. Bununla paralel olarak en sık yaşanan ayrımcılık pratiği “hanımlanma”dır: Erkeklerle “hocam”, kadınlara “hanım” diye hitap edilmesi, kadınların mesleki kimliklerinin görünmezleştirilmesine yol açıyor. Bu hitap biçimi, ciddiye alınmama, kadın yönetici akademisyenler tarafından erkek akademisyenlere verilen işlerin yapılmaması ya da özensizce yapılması gibi gündelik pratiklerle birleşiyor; bazı kadınları ciddiye alınabilmek için ses tonlarını, dış görünüşlerini bilinçli biçimde değiştirmeye zorlayabiliyor.

Görüşmelerimizde konferanslar ve akademik toplantılar, eril tahakkümün en yoğun hissedildiği alanlar olarak öne çıktı. Kadınlar sunum yaparken, erkeklerin soru sormak yerine kendi fikirlerini uzun uzun anlattıkları *mansplaining* pratiklerine maruz kalıyorlar. Hatta felsefi bir tartışmanın ortasında özel hayata dair sorularla entelektüel kimlikleri yok sayılıyor. Bunlara karşın kadınlar, birbirlerini ve kadın öğrencileri korumaya yönelik dayanışma pratikleri geliştiriyorlar.

Taşra üniversiteleri, kadınlar açısından daha katmanlı ve özgül zorluklar barındırıyor. Yalnız yaşayan ya da feminist kimliğiyle görünür olan kadınlar dışlanma pratikleriyle karşılaşılıyor. Akademisyenler bu koşullar içinde kendilerini yeniden konumlandırıyor, merkezlerle olan entelektüel bağlarını güçlü tutuyor. Dergi çevreleri, akademik topluluklar, düşünsel olarak beslendikleri alanlar oluyor. Kadın öğrenciler arasında okul bırakma ve evlilik nedeniyle eğitimden kopma yaygınlaşırken, öğrenciler küçük yerlerde üniversite okumanın denetleyici ve yargılayıcı tarafları nedeniyle zorlayıcı olduğunu belirtiyorlar. Buna karşılık bölümdeki kadın öğretim elemanları öğrenciler için hem rol model hem de güvenli danışmanlar olarak önemli bir dayanışma alanı oluşturuyor.

İdari görevler kadınlar için hem ayak bağına hem de bir mücadele alanına dönüşüyor. Kimsenin istemediği işlerin çoğunlukla kadınlara verilmesi rahatsızlık yaratıyor ve idari görevlerden kaçınma eğilimi güçleniyor. Kadın akademisyenler idari pozisyonlara geldiklerinde eril pratikler ve hiyerarşik yaklaşımlara maruz bırakılıyor. Örneğin, idari konum alan kadın akademisyenlerin erkek akademisyenler tarafından amir olarak

tanınmamaları; erkek akademisyenlerin kadın amirlerden verilen işleri yapmamaları veya özensiz yapmaları gibi gündelik pratikler ortaya çıkabiliyor.

Tüm bu yapısal engeller ve cinsiyetçi ayrımcılıklar karşısında durmak ve çalışmalarının önünü açmak isteyen kadın akademisyenler dayanışma içeren çeşitli stratejiler geliştiriyorlar; birbirlerinin çalışmalarına atıf yapıyorlar, metinlerini derslerde okutuyorlar, üretimleri bilinçli biçimde takip ediyorlar. Ayrıca, erkek egemen akademik kültürde “oyunbozan” olmaktan vazgeçmeyip uyumlanmak yerine müdahale etmeyi tercih ediyorlar.

Felsefe bölümündeki kadın öğrenciler için istihdam sorunu en belirgin kaygı olarak karşımıza çıkıyor. Kadro bulma ve işsizlik endişesi, psikoloji, çocuk gelişimi gibi alanlarda çift anadal ya da yan dal yapma eğilimini güçlendiriyor. Lisans düzeyinde aile baskısı daha görünür hâle gelirken, felsefe okuma kararı çoğunlukla uzun ikna süreçleriyle alınıyor. Felsefe bölümüne yönelme, kendini bulma arzusuyla ilişkilendiriliyor. Ancak alanın toplumsal ve kurumsal itibar kaybı bu tercihin değersizleştirilmesine yol açıyor. Eğitimin maliyeti, kadın öğrencilerin eğitimlerini yarıda bırakma riskini artırıyor; pek çok öğrenci geçimini sağlamak için çalışırken lisansüstü eğitim ve tez süreçlerini sürdürmeye çalışıyor.

Çalıştay Planı

Beşinci olarak, bizlere anlatılan bu deneyimleri projemizin dersler, tezler ve yayınlar hakkındaki bulgularıyla buluşturmak ve kadınların felsefe bölümündeki çalışmalarını geliştirerek umutla gelecekte arttırmak amacıyla planladığımız çalıştay sürecini de paylaşmak istiyoruz. Duyurusunu yaptığımız her akademik etkinlikte görüştüğümüz akademisyenlerin ve öğrencilerin çalışmaya heyecanla katılım isteği belirttiklerini gördük. Bu sebeple, İstanbul dışındaki üniversitelerde olup fiziksel katılım sağlayamayacak araştırmacıların da görüşlerini kapsamak için iki aşamalı bir çalıştay süreci planladık. Nisan 2026’da Üsküdar Üniversitesi’nde planladığımız yüz yüze çalışmaya öncü olarak, Şubat 2026’da bir çevrimiçi

çalıştay yaptık. Bu vesileyle birlikte yeni ders planları, tez konu önerileri ve özgün yayın planları geliştirmeyi amaçlıyoruz.

Sonuç

Bu proje faaliyetlerinin akademik çıktı üretiminin ötesinde bir yaygın etki yarattığını görüyoruz. Araştırma süreçlerinde akademik birimlerle kurulan temaslar, projenin henüz tamamlanmadan dahi “kurumsal farkındalık” düzeyinde bir etki yarattığını göstermiştir. Ayrıca bu çalışmanın TÜBİTAK tarafından Cumhuriyetin 100. Yılı dolayısıyla desteklenen bir 1001 Projesi olduğunun bilgisi, bölümlerde bu farkındalığın “durum maalesef böyle” söyleminden çıkılıp, hissedilen *hicap* duygusunu bölümlerde kurumsal bir *özdeğerlendirme* ve *iyileştirme* gerekliliği yaklaşımına çevirebildiklerini de gösterdi.

Kurumsal farkındalıkla birlikte, görüştüğümüz akademisyenlerde ve öğrencilerde kadınların felsefe bölümünde var olmalarının felsefeye nasıl bir katkı yaptığının görülmesi de daha çok çalışma yapmak için motive edici olmuştur. Kadınların felsefede daha çok varlık göstermeleri, genel olarak bu alandaki çalışmaları çeşitlendirerek geliştirirken, özel olarak da feminist felsefe alanındaki çalışmaları geliştirdiğini görmek ayrıca önemli bir durum. Zira, kadınların felsefedeki varlığı feminist felsefenin gelişimini desteklerken, feminist felsefenin gelişimi de kadınların felsefedeki varlığını güçlendirmektedir. Bu karşılıklı etkileşim, felsefe disiplinindeki alanların daha dengeli ve çeşitli gelişmesine yol açarak gelecekte felsefenin ufkunun da genişlemesine katkı yapmaktadır. Proje adına yaptığımız tüm görüşmeler ve etkinlikler, akademisyenlerde ve öğrencilerde gelecekte felsefede kadınlar olarak çalışmalarını daha çok geliştirmeleri ve artırmaları için teşvik edici bulunmuştur. Bizler de bu teşviki ve felsefede kadınların varlığını daha çok görmenin umudunu sizlerle paylaşmak istedik.

KAYNAKÇA

Conklin, S. L., Artamonova, I., & Hassoun, N. (2019–2020) The State of the Discipline: New Data on Women Faculty in Philosophy. *Ergo: An Open Access Journal of Philosophy*, 6(30): 841-868.

Haslanger, S. (2013) *Survey of Earned Doctorates % Women*. APA Committee on the Status of Women. [online] Eriřim adresi: <https://csw.apaonline.org/> (Eriřim tarihi: 23 Aralık 2023).

Lloyd, G. (2021) *Erkek Akıl: Batı Felsefesinde 'Erkek' ve 'Kadın'*. Çev. M. Özcan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

O'Neill, E. (2005) Early Modern Women Philosophers and the History of Philosophy. *Hypatia*, 20(3): 185-197.

Stone, A. (2015) *Feminist Felsefeye Giriş*. Çev. Y. Cingöz ve B. Tanrısever. İstanbul: Otonom Yayıncılık.

Vatansever, S. ve Keskin, G. (2018) Türkiye'de Kadın Felsefeci Olmak. *Cogito*, (92): 6-17.